

АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ ДО УГОРСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ 1901 РОКУ В КОМІТАТАХ БЕРЕГ, УНГ ТА УГОЧА

Станом на 1901 р. у Березькому комітаті було організовано чотири виборчі округи: Надтисянський виборчий округ з центром у Берегові, Косонський, центр якого знаходився в Косині, Мукачівський з центром в Мукачеві, та Верховинський центр якого знаходився у Великих Берегах.

За даними Угорського комітету статистики, станом на 1901 рік у комітаті Берег налічувалося 13956 виборців. Таким чином на одного депутата припадало 3489 виборців [3, с. 424].

Керівництво комітату на зібранні 18 вересня 1901р. призначило днем проведення парламентських виборів 3 жовтня 1901р. Поряд з цим були названі імена посадовців, котрі керуватимуть та спостерігатимуть за виборчим процесом [1, с. 2].

Головою Надтисянського округу призначили Дьордя Еккела, заступником – Альберта Сабо, дільничним головою – Йозефа Бацо та його заступником Лайоша Горвата.

Мукачівським округом керував авторитетний юрист, історик, етнограф Тиводар Легоцький, на посаду заступника голови було обрано Дюлу Грегуша. Головою дільниці був назначений Пал Бертолон, а його заступником – Калман Терек [1, с.2].

Косонський виборчий округ очолив Ференц Бутькаї, посаду заступника зайняв Дюла Йонко. На посаду дільничного голови було призначено, Тиводара Голоньї, справами заступника дільниці займався Золтан Короді.

Посаду голови Верховинського виборчого округу зайняв Шандор Варга, його заступником став Міклош Шпренц, дільничним головою було обрано Міклоша Ференчіка, його заступником був Йозеф Берецкі [1, с. 2].

Суспільство Угорщини початку нового століття з нетерпінням чекало на результати виборів. Багатьох здивувало те, що в трьох виборчих округах комітату опозиція – Партія незалежності Кошута – отримала доволі високу кількість голосів. У Надтисянському окрузі кандидата від опозиції Імре Урої було обрано одногосно, проти нього не висувалося жодного кандидата. Після обрання І.Урої прийняв лист, котрий підтвердив його мандат та пообіцяв виборцям, що гідно відстоюватиме інтереси округу та комітату загалом. [2, с. 2].

У Верховинському виборчому окрузі перемогу у виборчих перегонях здобув Еден Борто, кандидат від опозиції, його суперником був кандидат Ліберальної партії Шандор Дедіцкі, але той відмовився від участі у виборах. Незважаючи на це, за нього проголосувало кілька сотень виборців. Дедіцкі з'явився у виборчій дільниці і заявив, що дотримується попередньо опублікованої в пресі заяви стосовно відмови участі у виборах [2, с. 2].

У Мукачівському виборчому окрузі виборці обирали між кандидатом Томаші, від опозиції, та Яношом Недеці – кандидатом Ліберальної партії. Після тісних перегонів, перемогу отримав кандидат Ліберальної партії Недеці.

Найбільшими виборчі перегони були у Косонському окрузі. Певний проміжок часу кількісною перевагою голосів володів кандидат Партії Незалежності Кошута – Ендре Дудич, але під вечір перевага перейшла до лібералів. В решті решт, після завершення голосування кандидат Ліберальної партії Гейза Лоньї став переможцем з перевагою у 225 голосів [2, с.2].

У комітаті Унг станом на 1901 рік існувало також чотири виборчі округи, за статистичними даними кількість виборців цієї адміністративної одиниці складало 11 012 осіб, з них на одного депутата припадало 2 753 виборців [3, с. 424].

Унгарським виборчим округом, в центрі з Ужгородом керував др. Шандор Люлеї, дільничним головою було обрано Йозефа Бенке, їх заступниками були - Адольф Преус та Дюла Лам. Писарями округу призначені Фрідеш Гевердле і Бертолон Камінські, на посади їх заступників обрано Гейзу Лукача та Іштвана Фелфелді [6, с. 2].

Перша виборча дільниця Унгарського виборчого округу розміщувалася у будівлі старої міської ради (ратуші), друга виборча дільниця - у ресторані Фекете шош (Чорний Орел).

Центр наступного виборчого округу Ужанського комітату знаходився в Капушанах. На чолі округу стояв Тиводар Туранський, на посаду дільничного голови було обрано Міхая Сент-Імреї. Заступниками голів виборчого округу та дільниці стали Шандор Мочкаї та Дюла Севлюші. На посаду писарів виборчого округу та дільниці призначено Шандора Сіладі, та Пала Потокі, їх заступниками були Дюла Траун і Альберт Ласло [6, с. 2].

Першу дільницю Капушанського виборчого округу було встановлено у державній школі, а другу у ресторані «Едьєртиртийш».

Центр третього виборчого округу комітату знаходився у Собранцях. Головою округу став Ондраш Потаї, на посаду голови дільниці назначили Йозефа Чехтицького. Заступники голів округу та дільниці були на виборах 1901 р. Іштван Чуго і Іштван Сокалл. На посаду писарів були запрошені Єнив Віддер та Бертолон Пойор, а їх заступниками керівництво комітату назначило Іштвана Фекеке і Бертолона Фекете. У Собранцях перша виборча дільниця була розташована в офісному приміщенні окружного нотаріуса, а друга у державній школі [6, с. 3].

У Великому Березному знаходився центр четвертого виборчого округу комітату Унг. Керував цим округом Єнив Леврінці, посаду дільничного голови зайняв Якоб Захар. Заступники голів були Еден Бачинський та Єнев Адамкович. Писарськими справами у Великому Березному відали Янош Тормо та Дюла Гауптман, їх заступниками було обрано Елемира Крайняка і Дюлу Мийгея [6, с. 3].

Результати виборів дали доволі цікаву картину. В Ужанському комітаті у всіх виборчих округах пройшли одногосні вибори, це був чи не єдиний випадок у всій країні на виборах 1901 р. Тільки Великоберезнянському окрузі було висунуто двох кандидатів.

Тогочасна преса сповіщала, що «рухливі» вибори проходили саме тут. За прогнозами преси у Великому Березному могли спалахнути бурхливі сутички, але до цього не дійшло. Кандидат Йозеф Перті відмовився від свого висунення задля

збереження суспільного спокою Велико Березнянського виборчого округу. Таким чином, одногосно обраним депутатом Національних зборів округу став Ендре Робар, представник Ліберальної партії. Після виборів прем'єр міністру Угорщини Калману Селлу надіслали телеграму з результатами виборів [7, с. 2].

В Унгарі вибори пройшли значно спокійніше, ніж у Великому Березному. Вибори розпочалися о сьомій тридцять. Після урочистого відкриття виборів голові виборчого округу – Шандору Люллей – передали декларацію з 19 підписами, яка містила висунення кандидата Петера Кедне. Оскільки П. Кенде був єдиним кандидатом, його було офіційно проголошено депутатом Угорського парламенту від Унгарського виборчого округу, обраного одногосним голосуванням [7, с. 2].

Вибори у Собранцях пройшли також шляхом одногосного обрання єдиного кандидата Елека Кирикшені. Виборці привітали новообраного депутата округу на прізвисько «Татусь» виступом музичного ансамблю Дюли Лані.

У Капушанському виборчому окрузі було обрано в друге кандидата Белу Комяті. У Капушанах Комяті теж був єдиним депутатом, тому і він був обраний шляхом одногосного голосування [7, с. 3].

Оскільки комітат Угоча був найменшим серед 64 комітатів Угорщини, тому виборців поділено всього у два виборчі округи з центрами у Севлюші та у Холмі.

У Севлюші місцем проведення виборів було назначено площу перед будівлею адміністрації комітату.

На посаду голови Севлюського виборчого округу було назначено Міхая Камінскі, дільничним головою обрано Єнива Товта. Їх заступниками були Міхай Шаркаді та Євген Сабо. На посади нотарів округу було обрано Міхая Шувай і Ласло Кривачі, а їх заступниками Ліпота Готтесмана та Шандора Піліші відповідно [4, с. 2].

Керувати виборчим округом у Холмі було покликано Яноша Варгу, відокремлену виборчу дільницю очолив Янош Говрік. На посаду заступників обрали Йожефа Нодя та Олодара Дапші. Писарськими справами керували Кароль Золтані та Кароль Варга. На посаду їх заступників обрали Міхая Шіпоша та Лайоша Сабо.

Тогочасна преса описує події Севлюських виборів досить не конкретно. Місцева газета навіть не опублікувала ім'я кандидата, який висувався проти кандидата Жигмонда Перені-молодшого. Вказано те, що Перені отримав перемогу, здобувши 931 голос, проти 398 голосів «чужої, незнайомої особи» [5, с. 5].

У виборчому окрузі у Холмі постала досить цікава ситуація адже протистояли два кандидати однієї партії. Дійсний депутат округу Єнив Сентпалі та землевласник Жигмонд Фогараші, представники Ліберальної партії. До першої години дня лідером голосування був Сентпалі, але після того, як проголосували мешканці села Турц, лідером перегонів став Фогараші, він випереджав суперника майже у сто голосів. Після цього Сентпалі вже не зміг наздогнати Фогараші. У такий спосіб Сентпалі здобув 1088 голосів, його суперник Фогараші переміг з перевагою у 72 голосів набравши 1160 голосів. Таким чином, депутатом від Ліберальної партії по виборчому округу у Холмі став Жигмонд Фогараші [5, с. 6].

Отже, через аналіз місцевої преси та ряду інших матеріалів нами зроблена спроба характеризувати процес парламентських виборів 1901 року в Угорщині по трьом комітатам північно-східного регіону держави. Як бачимо, переважна більшість населення підтримувало Ліберальну партію, що найбільшою мірою проявилось в Ужанській жупі. Ліберали на той момент знаходилися при владі. Хоча їх влада супроводжувалася значними кризами, не дивлячись на це, вони змогли здобути перемогу у ряді виборчих округів по всій країні. Симпатію на теренах нинішнього Закарпаття вони здобули через початок акції економічного порятунку жителів Верховини – Верховинської акції.

1. Bereg társadalmi és megyei érdekű hetilap. 38. sz. XXVII évfolyam // Választási mozgalmak., Beregszász, 1901 szeptember 22. 2.old.
2. Bereg társadalmi és megyei érdekű hetilap. 40. sz. XXVII évfolyam // Képviselőválasztások., Beregszász, 1901 október 6. 2.old
3. Magyar statisztikai évkönyv. Új folyam IX. 1901. Bp. Athenaeum 1901.553 old.
4. Ugocea társadalmi, közgazdasági és szépirodalmi hetilap. 39 sz. XVII évfolyam// Megyei élet. Nagy Szőlős, 1901 szeptember 22. 1-2 old.
5. Ugocea társadalmi, közgazdasági és szépirodalmi hetilap. 42 sz. XVII évfolyam// Választások után. Nagy Szőlős, 1901 október 6. 4-5 old.
6. Ung társadalmi lap. Ungvár, 1901. szeptember 22. 38 sz. XXXIII évfolyam 2-3 old.
7. Ung társadalmi lap. Ungvár, 1901. október 6. 40 sz. XXXIII évfolyam 2-3 old.

SUMMARY

Sheremet O. THE ANALYSES OF THE RESULTS OF THE 1901 YEAR'S PARLIAMENTAL ELECTIONS IN THE DISTRICTS OF BEREG, UNG AND UGOCSA.

The main object of the research is the press of the year of 1901 which reflected the results of the parliamentary elections which took place in September, 1901. In the research we find the description of the administrative staff of the election districts of Ung, Bereg and Ugocea, as well as the results of the elections separately in each election district.